Výuka češtiny na bilingvní škole ve Vídni

Milena HOBZOVÁ

Abstrakt:

České a slovenské menšinové školství má ve Vídni mnohaletou tradici. Cílem příspěvku je přiblížit výuku češtiny na dvou dvojjazyčných školách Školského spolku Komenský[1] ve Vídni: na dvojjazyčné obecné škole a dvojjazyčném nižším stupni reálného gymnázia. V hodinách češtiny se používá metoda team-teachingu; hodina je vedena dvěma učiteli: hlavním učitelem a jeho asistentem. Součástí příspěvku jsou ukázky prací, které žáci vytvořili v hodinách češtiny.

Klíčová slova:

Vídeň, Rakousko, Školský spolek Komenský, česká a slovenská menšina ve Vídni, bilingvní škola, český jazyk, výuka, metoda team-teachingu.

Úvod a cíl příspěvku:

Život v současné Evropě je spojen s migrací občanů v rámci zemí Evropské unie. Oprávněně si proto můžeme položit otázky: jak se v cizině úspěšně integrovat a zároveň si udržet znalost mateřštiny, v našem případě českého jazyka, a jak tradice a jazyk předat svým potomkům, kteří se již narodili mimo Českou republiku. Ačkoli se to zdá nemožné, tak hledání odpovědí na tyto otázky vedlo již v 19. století českou menšinu ve Vídni k založení krajanských škol.

Cílem příspěvku je nejenom nastínit historii krajanských škol, ale také představit způsob vyučování českého jazyka na dvou dvojjazyčných školách Školského spolku Komenský ve Vídni.

České a zároveň slovenské[2] menšinové školství má ve Vídni bohatou tradici. Češi, kteří sem přicházeli po staletí především za prací, se od 18. století stali neodmyslitelnou součástí rakouské metropole a zanechali zde bohaté kulturní dědictví, které se také v dnešní době rozvíjí na školách Spolku Komenský.

K pochopení prostředí, do něhož jsou zasazeny školy Spolku Komenský, je třeba krátce nahlédnout do historie české menšiny ve Vídni a jejího školství. Za výrazný zlom v historii vídeňského českého školství můžeme považovat rok 1872, kdy byl založen krajanský spolek Čechů a Slováků – Školský spolek Komenský[3]. Jeho úkolem bylo „*zřizování a vydržování*

---

[1] Existuje nejednotnost názvu Školského spolku Komenský. Někdy se používá Spolek „Komenský“, nebo Spolek „Komenského“, oba dva poslední způsoby názvu většinou užívá česká menšina ve Vídni. V tomto článku budeme používat název Školský spolek Komenský a Spolek Komenský (pozn. autorky).

[2] Česká menšina ve Vídni po rozdělení Československa neustále spolupracuje se slovenskou minoritou. Pro děti ze slovenských či slovensko-rakouských rodin na školách Spolku Komenský existuje možnost navštěvovat hodiny slovenštiny v době, kdy ostatní žáci mají český jazyk. V tomto příspěvku se však budeme soustředit pouze na metody používané při výuce češtiny.

[3] URL: < http://schulverein-komensky.schulweb.at/1012,,,2.html> [cit. 2008-02-14].

českých škol ve Vídni."[4]

První českou školu založil tento spolek již v roce 1883.[5] Za rozkvět vídeňského českého školství se dá považovat období v letech 1924–1934, kdy školy Spolku Komenský navštěvovalo více než 5 000 studentů. Bohužel s příchodem nacismu a 2. světové války docházelo k perzekuci vídeňského českého školství, která vyvrcholila v únoru roku 1942, kdy byl Spolek Komenský rozpuštěn a jeho majetek zkonfiskován. Po skončení 2. světové války došlo ke znovuotevření tohoto krajanského školského spolku. Zároveň v roce 1945 vznikl Československý ústřední výbor – ČSÚV, který zastřešoval veškerou spolkovou činnost Čechů a Slováků ve Vídni po 2. světové válce. V tomto období také proběhla druhá vlna organizované repatriace do Československa na základě Benešovy koncepce. Stejně jako po roce 1918 se zpět do Československa vrátili příslušníci inteligence. Česká menšina tímto způsobem opět utrpěla velkou ztrátu. Je nutno dodat, že na život české menšiny po válce měla také vliv vnitropolitická situace v Československu po roce 1945. Po komunistickém puči se v roce 1949 zformovala organizace Sdružení českých a slovenských spolků v Rakousku, která byla ochotná spolupracovat s totalitním režimem v Československu. V. Mayer uvádí, že častým důvodem pro vstup do uvedené organizace byla jistá zvýhodnění, např. členové dostávali za nepatrný obnos a bez delšího čekání víza do Československa a měli také úlevy při pozvání příbuzných do Rakouska. Spolky, které zůstávaly v rámci této organizace v kontaktu s Československem, měly možnost zvát do Vídně československé umělce a sportovce.[6] V rámci tohoto sdružení existoval také Školský spolek Komenský a Sdružení přátel rodičů a klub přátel škol spolku Komenský.

Po poválečné reemigraci se změnil počet dětí, které navštěvovaly vídeňské české školy. Od roku 1964 existovala ve Vídni již jen jedna česká škola Spolku Komenský, a to ve III. okrese. Od tohoto roku až do roku 1989 se české menšinové školství potýkalo s malým počtem žáků.[7]

Situace se začíná měnit v roce 1994, kdy se Spolek Komenský stává centrem spolkového života vídeňských Čechů a Slováků. Avšak výrazný zlom v činnosti škol Spolek Komenský znamenal rok 1996/97, kdy proběhla transformace bývalé hlavní školy na bilingvní sekundární školu. O rok později, tzn. ve školním roce 1997/1998, se stává dvojjazyčnou také škola obecná. Navíc od školního roku 2000/2001 se poprvé od roku 1942 otevřelo dvojjazyčné gymnázium.[8] To znamená, že na všech školách Spolku Komenský se v současnosti vyučuje v češtině i němčině.

Majitelem a provozovatelem školy je i nadále Školský spolek Komenský. Škola má statut soukromé školy s právem veřejnosti, tj. vysvědčení jejích absolventů jsou rovnocenná vysvědčením z rakouských státních škol.[9]

Školský spolek Komenský v současné době provozuje mateřskou školu, dále dvojjazyčnou

---

[4] HEYER, J. Školská otázka českovídeňská před rokem 1870. In *60 let Komenského ve Vídni*. 1. vyd. Vídeň: „Komenský", 1932, s. 28.
[5] URL: < http://schulverein-komensky.schulweb.at/1012,,,2.html> [cit. 2008-02-14].
[6] MAYER, V. Češi ve Vídni – Situace po roce 1945. In *Češi v cizině.* 1. vyd. Vídeň: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996, s. 108.
[7] URL: < http://schulverein-komensky.schulweb.at/1012,,,2.html> [cit. 2008-02-14].
[8] HOFFOVÁ, A. Vážení přátelé školy. In *Česká a slovenská Vídeň dnes* č. 5/6, Wien: „Komenský", 1999, s. 13.
[9] URL: < http://krajane.radio.cz/cs/article_detail/275/> [cit. 2008-02-14].

obecnou školu[10], nižší stupeň reálného gymnázia[11] a vyšší stupeň reálného gymnázia[12]. Český jazyk se vyučuje podle českých učebnic a osnov. Vzhledem k tomu, že děti vyrůstají ve Vídni, během vyučování se zdůrazňuje především komunikativní stránka jazyka doprovázená odpovídajícím písemným projevem. Podle učebního plánu můžeme konstatovat, že na dvojjazyčné obecné škole převažuje čeština. Třídní učitelkou je česká rodilá mluvčí, která děti současně učí oběma jazykům. Navíc český jazyk se učí v 1. třídě celkem šest hodin týdně, německý pouze dvě hodiny. Od 2. do 4. třídy na dvojjazyčné obecné škole Spolku Komenského se čeština vyučuje šestkrát týdně, zatímco němčina pětkrát týdně.[13]

Naopak na dvojjazyčném nižším stupni reálného gymnázia začíná převládat němčina, neboť přibývá odborných předmětů, v nichž se ve výuce používají rakouské učebnice, i když vyučujícím může být český rodilý mluvčí. Na gymnáziu se většina předmětů vyučuje v němčině rakouskými rodilými mluvčími, neboť chybějí pedagogové, kteří by byli způsobilí vést odborné předměty v obou jazycích[14]. Nyní se budeme podrobněji soustředit na způsob výuky českého jazyka na dvojjazyčné obecné škole a dvojjazyčné hlavní škole Spolku Komenský.

Výuka českého jazyka na dvojjazyčné obecné škole, neboli Bilinguale Volksschule Školského spolku Komenský

Nástup do školy bývá pro dítě velmi náročný, neboť již od 1. třídy probíhá výuka pravidelně v českém i německém jazyce. Aby žáci byli schopni odolat poměrně silnému „učebnímu náporu“, doporučuje se rodičům, aby jejich dítě navštěvovalo také mateřskou školu Spolku Komenský.

V mateřské škole si děti z monolingvních rodin brzy zvyknou na to, že musejí komunikovat v obou cílových jazycích, tj. německy i česky.[15] Protože žáci škol Spolku „Komenský“ žijí v Rakousku, učí se nejprve číst a psát v němčině. V průběhu prvních dvou měsíců se žáciv 1. BVS věnují němčině i v hodinách českého jazyka. Během této doby se výhradně učí podle rakouské písanky a rakouského slabikáře.

Hned na začátku školní docházky jsou důležitou pomůckou při osvojování obou jazyků materiály, jež si většinou každá třídní učitelka na tamější obecné škole sestavuje sama. Jedná se o různé české a rakouské básničky, písničky a říkadla, které žáci dostávají rozmnožené na kopiích a během výuky s nimi pracují. Během prvních týdnů školní docházky žáci používají například tyto učební materiály:

---

[10] Bilinguale Volksschule – Bilingvní obecná škola, BVS, odpovídá prvnímu stupni základních škol v České republice, vyučuje se však dle rakouských osnov. URL: < http://bilingualevs-komensky.schulweb.at/> [cit. 2008-02-14].

[11] Bilinguale Sekundarschule – dále používána zkratka BS, vyučuje se dle osnov pro reálná gymnázia, žáci mohou pokračovat bez přijímacích zkoušek ve studiu na jiném reálném gymnázium, nebo gymnáziu Školského spolku Komenský. URL: < http://bilsekundarschule-komensky.schulweb.at/> [cit. 2008-02-14].

[12] Bilinguales Oberstufengymnasium - ORG, Bilingvní reálné gymnázium II. stupně, bylo otevřeno až ve školním roce 2000/2001. URL: <http://orgkomensky.at/wissenswertes.php> [cit. 2008-02-14].

[13] URL: < http://bilingualevs-komensky.schulweb.at/1002,,,2.html> [cit. 2008-02-14].

[14] Především učitelé jazyků jsou aprobováni vyučovat své předměty, tzn. jazyk český, německý a anglický na střední škole. Další odborné předměty jako informatika, matematika, fyzika, biologie, chemie a zeměpis jsou většinou vyučovány rakouskými lektory (pozn. autorky).

[15] Žáci ze slovenských a rakousko-slovenských rodin navštěvují hodiny slovenštiny v době, kdy probíhá u ostatních dětí výuka češtiny (pozn. autora).

1, 2, 3, 4, 5,// Cos měl, Janku, na oběd?// Brambory pečený, // Byly málo maštěný.

Hned této říkance následuje jedna v němčině:

1, 2, 3, 4, 5, // Wo sind meine Strümpf?// Linkes Bein und rechtes Bein, // Marsch in euere Strümpf linein![16]

Po každé říkance většinou následuje osvojení slovní zásoby, která se často vybírá tak, aby se žáci nejdříve naučili popisovat věci kolem sebe, aby rozuměli probírané látce ve škole a aby se později dokázali vyjadřovat plynule jak v českém, tak v německém jazyce. Jako příklad uvádíme:

...červené jablko – ein roter Apfel, modrý míč – ein blauer Ball, chlapec – ein Junge, dívka – ein Mädchen, kulatý – rund, čtverec – Quadrat, obdélník – Rechteck, trojúhelník – Dreieck, hrát si – spielen, krmí – füttert, koš – Korb...[17]

Některé říkanky jsou přeloženy do obou jazyků, což ulehčuje práci vyučujícím:

Bei ROT bleib stehen,	*Na červenou hochu můj,*
bei GELB gib acht,	*na chodníku pěkně stůj,*
bei GRÜN kannst du gehen,	*Zelená když blikne okem,*
so wird´s gemacht!	*přes silnici dej se skokem!*

V hodinách, v nichž se vyučuje čeština a němčina se od první třídy uplatňuje metoda team-teachingu, tj. týmové výuky. Ta se v současné době stala nutností na vídeňských školách. Byla zavedena z toho důvodu, že učitelé mnohdy nebyli sami schopni zvládat výuku ve třídách, které navštěvovaly děti imigrantů, jež jsou převážně tureckého původu, kde nikdo z rodiny nehovořil německy. Postupem času metoda týmové výuky ulehčila práci zejména při výuce jazyků. V obtížnějších situacích jsou na některých vídeňských školách třídy dále děleny na skupiny, v nichž se děti učí předmětům ve svém mateřském jazyce. Tento způsob práce nahradil tzv. „přípravné třídy“, které byly zrušeny.

Na dvojjazyčné obecné škole se čeština vyučuje v první třídě pětkrát týdně, od druhé třídy mají žáci český jazyk šest hodin.[18] Český jazyk vždy začíná mluvním cvičením, při němž si žáci povídají o tom, co v minulých dnech prožili. Po mluvním cvičení následuje obvykle sborové čtení, které následuje tzv. velké čtení. Během něj každý přečte z učebnice text v rozsahu poloviny strany A5. V rámci tzv. malého čtení se každé dítě soustředí pouze na jednu větu jednoduchou, anebo celé souvětí. Velké čtení je hodnoceno známkou, na níž se klade důraz při závěrečném hodnocení.

Pokud žák ve výuce nerozumí nějakému slovnímu spojení, vysvětlí mu učitel nebo spolužáci příslušný výraz pomocí opisu v podobě slov, jež by měl znát. Jestli dítě takové vysvětlení nepochopí, vyjadřované skutečnosti se přeloží z němčiny do češtiny, nebo opačně.

Neméně důležitou částí hodin českého jazyka je psaní. Diktát se píše každý týden. To platí

---

[16] Autorka děkuje za materiály paní V. Schmauzové, vyučující v 2. třídě na dvojjazyčné obecné škole ve školním roce 2000/2001.

[17] Autorka děkuje za materiály paní V. Schmauzové, vyučující v 2. třídě na dvojjazyčné obecné škole ve školním roce 2000/2001. Ukázky nebyly nijak pozměněny.

[18] URL: < http://bilingualevs-komensky.schulweb.at/1002,,,2.html> [cit. 2008-02-14].

samozřejmě nejenom pro český jazyk, ale také pro jazyk německý. Přesto dětí píší česky jen ve vyučování, písemné úkoly jsou zadávány pouze do němčiny.

V hodinách českého jazyka se často prolíná mluvnice se slohem. Žáci jsou natolik motivovaní v hodinách, že si dokážou „pohrát“ se svou fantazií. Jako příklad uvádíme texty i s původními chybami:

Moje zvířátko (popis)

Moje zvířátko se jmenuje Punťa. Žije u babičky a u dědy. Má hustý černohnědý kožíšek a huňatý ocásek. Je to mazané a chytré zvířátko. Babička s dědou ho našli v sněhu se zlomeným drápkem. Má zářivě hnědé oči a černý čumáček. Punťa je mlsný pes. Nejraději žere salám, maso nebo něco sladkého. Nemá rád, to co máš rád jako např. psí granůlky. Je to přítulný, roztomilý pejsek moc se mně po něm ztýská.[19]

Vyučování českého jazyka na dvojjazyčném nižším stupni reálného gymnázia, neboli Bilinguale Sekundarschule Školského spolku Komenský[20]

V I. BS se čeština vyučuje čtyři hodiny týdně, ve II. A III. BS se tento předmět vyučuje čtyři hodiny týdně a v IV. BS se čeština učí třikrát týdně. Němčinu mají žáci I. BS čtyři hodiny týdně, ve II. BS tři hodiny a od III. BS do IV. BS celkem čtyři hodiny. Z tohoto učebního plánu vyplývá, že na dvojjazyčné hlavní škole Spolku Komenský mají žáci v průběhu čtyřleté školní docházky o jednu hodinu německého jazyka víc než hodin češtiny.[21]

Výuka českého jazyka na BS se tradičně dělí na hodiny mluvnice, literatury a slohu. V českém i německém jazyce se i nadále uplatňuje metoda team-teachingu, tj. týmové výuky. V mluvnici se upevňuje a prohlubuje učivo z dvojjazyčné obecné školy. V literární výchově se snaží učitelé přimět žáky ke čtení literatury v češtině. Mnohé děti českou literaturu vůbec nečtou, proto jim pak také chybí slovní zásoba a mnohá slova vyslovují německy. Hodiny literární výchovy jsou oživovány aktivizačními metodami, např. skládáním básniček na motivy textů, které žáci slyšeli či četli. K motivaci slouží často zhlédnutí divadelních her nebo jen českých filmu. Jako příklad uvádím charakteristiku filmové postavy z „Marečku, podejte mi pero“:

Jiří je tvrdohlavý velice, // asi tak jako palice. // Pan Kroupa je jeho ctěné příjmení, // nadanost na učení není jeho jmění. // Učí se sám bez syna, // až z toho únavou usíná. // Do školy chodí přemluven, // nechodit do ní je jeho sen. // Se samími pětkami propadá se // a další pětka je tu zase. // Zvlád školu s pomocí, // nespal proto už několik nocí. // Továrna nová, hezká je // připomíná všem roje. // Kroupa v kukani mrká víčky // Hujer posílá mu hruštičky.[22]

Ve slohu se učitelé snaží se žáky probrat všechny slohové útvary dle osnov pro české základní školy. Aby děti uměly dobře psát, je však nutné, aby nepřekládaly německé věty do češtiny. Někdy však žákův způsob vyjadřování může být v češtině tak nesrozumitelný, že překlad do němčiny je jediným východiskem. Protože některým žákům chybí dostatečná slovní

---

[19] STUMPFOVÁ, V. Druhá třída se představuje a přeje pěkné prázdniny. In *Ročenka „Komenského“ škol 2000/01*. Vídeň: Škola „Komenského“, 2001, s. 34.

[20] Bilinguale Sekundarschule, dale používána zkratka BS (pozn. autorky).

[21] URL: <http://bilsekundarschule-komensky.schulweb.at/1004,,,2.html> [cit. 2008-02-14].

[22] Ukázka nebyla autorkou článku nijak změněna. Tuto báseň složila na motivy postavy Kroupy ze českého filmu „Marečku, podejte mi pero“ jedna ze žákyň z I. třídy BS, tj. Bilinguale Sekundarschule. HOBZOVÁ, M. *Výuka českého jazyka na českých školách v Rakousku* (diplomová práce). Olomouc: PdF UP, 2002, s. 49-50.

zásoba, je často v praxi nemožné překladům z němčiny do češtiny zabránit. Z tohoto důvodu učitel během výuky neustále upozorňuje na slovní spojení, která mohou být pro žáky neznámá, a to jak při společné četbě literárních textů, tak na začátku každého tématu ve slohu, kdy pomáhá žákům s výběrem vhodných slov do jejich prací. Žáci je pak zaznamenávají do svých sešitů a při vlastní tvorbě mohou tato slova kdykoliv použít.

Z prací jsme vybrali ukázku jedné žákyně ze III. BS, ve které popsala strach člověka, jenž chce skočit bungee jumping:

...Stojím na mostě. Bezpečnost se zdá být zajištěna. Málem jsem blízko toho, že ten skok vzdám, protože strach dostává převahu a můj rozhodný hlas slábne.

Letí mi tisíc věcí hlavou, výčitky, obavy, nejistota.

Ne.

Ano.

Všechno dobře skončí. Všechno musí klapnout. Dopadne to dobře.

Padáámmm.

Lano pruží, nadnáším se a opět padám. Najednou je strach pryč, jako by ani nebyl…[23]

Následující verše vytvořili žáci do školního kalendáře:

Září

List po listu čteme v životě slabikáři. // Spěchá se, loudá se, ze školy, do školy, // kde čekají staří kamarádi a nové a nové úkoly. // Září přináší změny na dětské tváři.

Květen

Dětství má křídla motýlí, // Která unáší srdce matek, // Kytice času kvete jen na chvíli // A každý den je vlastně svátek.[24]

Závěr

V předloženém příspěvku *Čeština na bilingvní škole Spolku Komenský ve Vídni* jsme se zabývali nejen způsobem výuky češtiny na školách Spolku Komenský ve Vídni, ale rovněž jsme první část věnovali stručnému historickému přehledu vývoje českého menšinového školství v této rakouské metropoli.

V hodinách českého jazyka na školách Spolku Komenský se často propojuje mluvnice se slohem a literární výchovou. Základem výuky se stává komunikativní přístup k jazyku, při kterém se zdůrazňuje schopnost srozumitelně se vyjádřit. Z tohoto důvodu je důležité osvojení dostatečné slovní zásoby – týkající se především každodenního života. Protože žáci mnohdy používají častěji němčinu a slyší češtinu jenom ve škole, snaží se je učitelé motivovat ve výuce ukázkami z české filmové, ale i divadelní tvorby. Na jejich základě si žáci osvojí nejen slovní zásobu, ale také ji použijí v praxi – ukázky, které vznikají na motivy českých filmů

[23] HANZLOVÁ, J. Český jazyk na BS. In *Ročenka Komenského škol 1999/00*. Vídeň: Škola „Komenského“, 2000, s. 59.

[24] HANZLOVÁ, J. Český jazyk na BS. In *Ročenka „Komenského“ škol 1999/00*. Vídeň: Škola „Komenského“, 2000, s. 74.

i každodenního života, jsme uvedli v článku.

Během výuky češtiny se používá metoda týmového vyučování. To znamená, že v hodinách českého jazyka se na školách „Komenského“ zajišťují dva učitelé: hlavní učitel a asistent, díky této metodě se ve výuce českého jazyka uplatňuje vůči žákům individuální přístup.

České školy byly založeny ve Vídni již v 19. století. I když mnohokrát bojovaly s nedostatkem financí, předsudky i s nedostatkem žáků, můžeme říci, že po získání statutu dvojjazyčnosti se tyto školy těší velké oblibě, neboť poskytují dětem vzdělání v rámci multikulturní výchovy v současné Evropě a zároveň rozšiřují znalost češtiny a české kultury v zahraničí.

Literatura

1. HANZLOVÁ, J. Český jazyk na BS. In *Ročenka „Komenského“ škol 1999/00*. Vídeň: Škola „Komenského“, 2000.
2. HOBZOVÁ, M. *Výuka českého jazyka na českých školách v Rakousku* (diplomová práce). Olomouc: PdF UP, 2002.
3. HOFFOVÁ, A. Vážení přátelé školy. In *Česká a slovenská Vídeň dnes* č. 5/6, Wien: „Komenský“, 1999.
4. HEYER, J. Školská otázka českovídeňská před rokem 1870. In *60 let „Komenského” ve Vídni*. 1. vyd. Vídeň: „Komenský“, 1932.
5. MAYER, V. Češi ve Vídni – Situace po roce 1945. In *Češi v cizině.* 1. vyd. Vídeň: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996.
6. STUMPFOVÁ, V. Druhá třída se představuje a přeje pěkné prázdniny. In *Ročenka „Komenského“ škol 2000/01*. Vídeň: Škola „Komenského“, 2001.
7. URL: < http://schulverein-komensky.schulweb.at/1012,,,2.html> [cit. 2008-02-14].
8. URL: <http://bilsekundarschule-komensky.schulweb.at/1004,,,2.html> [cit. 2008-02-14].
9. URL: < http://bilingualevs-komensky.schulweb.at/1002,,,2.html> [cit. 2008-02-14].
10. URL: < http://krajane.radio.cz/cs/article_detail/275/> [cit. 2008-02-14].

LESSONS OF CZECH AT BILINGUAL KOMENSKY SCHOOL IN VIENNA

Summary

This article focuses on the teaching methods used in the lessons of Czech at the Bilingual Komensky Schools in Vienna. However, the first part of the article also deals with a brief outline of history of the Czech minority in Vienna, which is closely connected to the need for Czech Schools in Vienna and their developement. Komensky School Organization was founded in 1882 for the reason of establishing Czech Schools in Vienna.

At the moment Komensky School Organization runs a kindergarden, a bilingual primary school, a bilingual secondary school and a bilingual grammar school.

In the lessons of Czech at both primary and secondary bilingual Komensky schools the

method of team-teaching is used. In practice it means that in the lessons of Czech the main teacher cooperates with an assistant.

Key words:

Lessons of Czech Language, Teaching, Bilingual School, Komensky, Czech and Slovak Minority in Vienna, Method of Team-teaching.

Kontaktní adresa:

Milena Hobzová, Mgr. Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, Univerzitní 22, 771 11. Email: milena.hobzova@upol.cz. Tel. 604 34 41 48.